

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI ESTETIK TARBIYALASHDA MUSIQA MASHG'ULOTLARINING O'RNI

Ergasheva Bahora Olimovna

Kattaqo'rg'on Davlat Pedagogika Instituti talabasi

Pastdarg'om tuman 62-davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarni estetik tarbiyalash jarayonida musiqa mashg'ulotlarining o'rni va ahamiyati tahlil qilingan. Estetik tarbiya bolada go'zallikni idrok etish, emotsional his-tuyg'ularni boyitish, ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish va ma'naviy-estetik didini shakllantirishga qaratilgan bo'lib, musiqa san'ati bu jarayonda eng samarali vositalardan biri hisoblanadi. Maqolada musiqa tinglash, qo'shiq kuylash, ritmik harakatlar va bolalar cholg'u asboblari jo'r bo'lish kabi faoliyat turlari ko'rib chiqilib, ularning bolaning emotsional, aqliy, jismoniy va ijtimoiy rivojlanishiga ta'siri ochib berilgan. O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimida “Ilk qadam” davlat o'quv dasturi asosida musiqa mashg'ulotlarining milliy musiqiy meros bilan bog'lanishi, innovatsion usullar va amaliy tavsiyalar berilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, tizimli musiqa tarbiyasi bolalarda estetik zavqni uyg'otish, ritm va ohang tuyg'usini shakllantirish, ijodkorlikni oshirish orqali ularni barkamol shaxs sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi. Maqola nazariy va amaliy ahamiyatga ega bo'lib, maktabgacha ta'lim mutaxassislariga mo'ljallangan.

Kalit so'zlar: maktabgacha yoshdagi bolalar, estetik tarbiya, musiqa mashg'ulotlari, musiqiy tarbiya, emotsional rivojlanish, ijodiy qobiliyatlar, milliy musiqiy meros, ritmik harakatlar, musiqa tinglash, “Ilk qadam” dasturi.

Kirish

Maktabgacha yosh - bolaning shaxsiyatini shakllantirishning eng muhim davri hisoblanadi. Bu davrda bolada atrof-muhitdagi go'zallikni idrok etish, his-tuyg'ularini ifoda etish va estetik didini rivojlantirish jarayoni faol kechadi. Estetik tarbiya bolani go'zallikni ko'ra bilishga, undan zavq olishga va o'zida go'zallik yaratishga o'rgatishdan iboratdir[1]. San'atning barcha turlari orasida musiqa eng kuchli emotsional ta'sirga ega bo'lgan vositadir. Musiqa bolaning qalbida kuchli his-tuyg'ular uyg'otadi, tasavvurini boyitadi va ijodiy fikrlashni rag'batlantiradi. O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim tizimida estetik tarbiyaga alohida e'tibor qaratilmoqda. “Ilk qadam” davlat o'quv dasturi va Prezident qarorlarida bolalarning badiiy-estetik va musiqiy tarbiyasini oshirish, ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish vazifasi belgilangan[2]. Musiqa mashg'ulotlari nafaqat estetik zavq manbai, balki bolaning umumiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. U nutqiy, emotsional, aqliy va jismoniy rivojlanishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ibn Sino “Tib qonuni” asarida musiqaning ruhiy ta'sir kuchini ta'kidlab, gudak tarbiyasida onaning allasi muhimligini qayd etgan. Zamonaviy pedagogika ham musiqa tarbiyasini estetik tarbiyaning ajralmas qismi deb hisoblaydi[3]. Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarni estetik tarbiyalashda musiqa mashg'ulotlarining nazariy asoslari, amaliy shakllari va samaradorligi tahlil qilinadi.

Estetik tarbiya – bu bolalarda go'zallikni anglash, estetik his-tuyg'ularni rivojlantirish va san'at asarlaridan zavq olish qobiliyatini shakllantirish jarayonidir. U umuminsoniy va milliy qadriyatlar asosida amalga oshiriladi. Musiqa estetik tarbiyaning eng samarali vositalaridan biri bo'lib, bolaning emotsional sohasiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir etadi[4]. Shuningdek, musiqa tarbiyasi bolalarda musiqiy idrok, ritm tuyg'usi, ohangni farqlash qobiliyatini rivojlantiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, musiqa mashg'ulotlari bolaning miya faoliyatini rag'batlantirib,

xotira, diqqat va tasavvurni oshiradi. Misol sifatida ayta olamizki, musiqa tinglash jarayonida bolalarda badiiy obrazlar yuzaga keladi, bu esa estetik didni shakllantirishga yordam beradi. Shuningdek, o'zbek pedagogikasida musiqa tarbiyasi milliy musiqiy meros bilan uzviy bog'liq. O'zbek xalq qo'shiqlari, laparlar, maqom elementlari va milliy cholg'u asboblari orqali bolalarga Vatan, tabiat va xalqqa muhabbat singdiriladi. Musiqa mashg'ulotlari quyidagi asosiy faoliyat turlarini o'z ichiga oladi:

1. Musiqa tinglash;
2. Qo'shiq kuylash;
3. Musiqiy-ritmik harakatlar (raqsga tushish, o'yinlar);
4. Bolalar cholg'u asboblarida jo'r bo'lish va oddiy improvizatsiya[5].

Bu faoliyatlar bolalarda nafaqat musiqiy qobiliyatni, balki estetik his-tuyg'ularni, ijodkorlikni va ijtimoiy ko'nikmalarni ham rivojlantiradi hamda, ritmik harakatlar bolaning jismoniy chaqqonligini oshirsa, qo'shiq kuylash nutq madaniyatini yaxshilanishiga sabab bo'ladi [6].

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida musiqa mashg'ulotlari bolalarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda tashkil etiladi. Kichik yoshdagi bolalar uchun mashg'ulotlar o'yin shaklida o'tkaziladi, bu esa qiziqishni oshiradi va estetik zavq uyg'otadi. Musiqa tinglash bolalarda diqqatni jamlash, emotsional javob berish va tasavvurni rivojlantirishga yordam beradi. Masalan, “Bahor keldi”, “Kuz zavqi” kabi mavzuli qo'shiqlar orqali bolalar tabiat go'zalligini his etadilar. Qo'shiq kuylash ovoz apparatini rivojlantirib, ifodali nutqni shakllantiradi. Ritmik harakatlar esa ritm tuyg'usini kuchaytirib, jismoniy va emotsional muvozanatni ta'minlaydi. Bolalar cholg'u asboblarida jo'r bo'lish ijodiy erkinlikni beradi va o'zini ifoda etishga o'rgatadi. Ilmiy tadqiqotlar shuni tasdiqlaydiki, muntazam musiqa mashg'ulotlari bolalarda estetik didni shakllantirish bilan birga, ijtimoiy ko'nikmalarni ham oshiradi. O'zbekistonda milliy repertuar (xalq qo'shiqlari, bolalar ashulalari)dan foydalanish bolalarda milliy o'zlik tuyg'usini kuchaytiradi. Bayram va tadbirlarda musiqiy chiqishlar estetik tarbiyani yanada samarali qiladi [2]. Bundan tashari, innovatsion usullar ya'ni, interaktiv o'yinlar, multimedia vositalari, integratsiyalashgan mashg'ulotlar – musiqa + tasviriy san'at + adabiyot kabilarda mashg'ulotlarning samaradorligini yanada oshiradi. Masalan, qo'shiqni tinglab, uning mazmuniga mos rasm chizish yoki raqs harakatlarini bajarish bolaning ko'p tomonlama rivojlanishini ta'minlaydi[9].

Musiqa mashg'ulotlarining afzalliklari:

1. Emotsional barqarorlikni oshiradi;
2. Ijodiy fikrlash va tasavvurni rivojlantiradi;
3. Nutq va xotirani yaxshilaydi;
4. Milliy va umuminsoniy qadriyatlar bilan tanishtiradi;
5. Jismoniy faollikni rag'batlantiradi[10].

Albatta ma'lum bir muammolar ham mavjud. Bular repertuar tanlashda yosh xususiyatlarini yetarli hisobga olmaslik, musiqiy rahbarlarning malakasini oshirish zarurati, zamonaviy texnologiyalardan yetarli foydalanmaslik kabilarni o'z ichiga oladi. Ushbu muammolarni hal etish uchun pedagoglar malakasini oshirish kurslari va metodik qo'llanmalar ishlab chiqish lozim.

Xulosa sifatida ayta olamizki, maktabgacha yoshdagi bolalarni estetik tarbiyalashda musiqa mashg'ulotlarining o'rni beqiyosdir. Shu bilan birgalikda, musiqa nafaqat go'zallikni his

etishga o'rgatadi, balki bolaning shaxsiyati, emotsional dunyosi va ijodiy qobiliyatlarini har tomonlama rivojlantiradi. “Ilk qadam” dasturi va milliy pedagogik tajribaga asoslangan holda tashkil etilgan musiqa tarbiyasi bolalarni barkamol, estetik didga ega shaxs sifatida tarbiyalaydi [2]. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, musiqa mashg'ulotlarini o'yin shaklida, milliy repertuar asosida va integratsiyalashgan holda o'tkazish eng samarali usullardan biridir. Kelajakda maktabgacha ta'lim muassasalarida musiqa rahbarlarining malakasini oshirish, innovatsion metodlarni joriy etish va oila bilan hamkorlikni kuchaytirish orqali estetik tarbiyani yanada takomillashtirish mumkin. Natijada, yosh avlod nafaqat bilimli, balki ma'naviy boy, estetik jihatdan yetuk bo'lib ulg'ayadi. Musiqa – bu bolaning qalbiga yo'l topadigan eng go'zal til. Uni to'g'ri va samarali qo'llash orqali biz kelajak avlodni estetik jihatdan boyitishga hissa qo'shamiz.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Axtamov I.I. Maktabgacha ta'limda musiqa mashg'ulotlarini tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari // CyberLeninka, 2025.
2. O'zbekiston Respublikasi “Ilk qadam” maktabgacha ta'lim davlat o'quv dasturi. Toshkent, 2018.
3. Nuraliyeva Z.A. Maktabgacha yoshdagi bolalarning estetik tarbiyasida musiqaning o'rni // Innovatsion tadqiqotlar, 2025.
4. Najmetdinova N.I. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida musiqa mashg'ulotlarini tashkil etish // Oriens, 2025.
5. Saidqulova G.O. Maktabgacha ta'lim yoshdagi bolalarda musiqa o'qitish metodikasini takomillashtirish mexanizmlari // IMRAS journal, 2025.
6. Karimova Z.T. Musiqa va bolalar ijodi. Toshkent: O'qituvchi, 2018.
7. Nabiyeva M.Sh. Maktabgacha ta'limda musiqiy-estetik rivojlantirish mashg'ulotlarini tashkil etishning innovatsion usullari // CyberLeninka, 2025.
8. Rahmonov U.B.K. Musiqa ta'limi orqali maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarning estetik kompetentligini rivojlantirishda milliy musiqa // 2023.
9. Ikromovich A.I. Maktabgacha ta'limda musiqa estetik tarbiya // Advanced Scienti, 2025.
10. Islomova G.I. Maktabgacha ta'limda estetik tarbiya asoslari. Toshkent: Ilm Ziyo, 2021.